

П'ЯТЬ ЦЕНТІВ в Злуч. Дер. Америки СІМ ЦЕНТІВ Закордоном Тел. „Свобода“: ВЕрген 4-0807 (4-0807) — Тел. У. Н. Союзу: ВЕрген 4-1016 FIVE CENTS in the U. S. of America SEVEN CENTS Elsewhere

ПОВІНЬ НА ПРОСТОРИ 400 МІЛЬ В ОКОЛИЦІ КАНЗАСУ

Канзас Сіті, у стеїті Мизури, 15 липня. — Вода з рік Канзас і Мизури, вийшла з берегів на просторі 400 миль, що спричинило найбільш збиточну повінь в історії Злучених Держав. Осередком нещастя стало місто Канзас Сіті, положене в двох стеїтах, тобто у Канзасі і Мизури. На 900,000 мешканців 500,000 зазнали шкоди від повені, а 75,000 мусли тікати з своїх домів. Великий промисловий осередок при гирлі рік Канзас і Мизури знищений водою і пожежею, яка повсталася в наслідок вибуху 11 резервуарів з 800 галонами олію. Для рятунку домів від пожежі треба було організувати спеціальну допомогу для пожежної сторожі, яка водночас бореться з повінню. Пожежа триває вже три дні, збільшувати шкоду від повені. Щоб рятувати від знищення електронні й заводення для постачання води до шпита треба було організувати „людські греблі“ це значить, що там, де загрожують нові пріри в прибережних греблях, люди ста-

МАРЕВО НОВОЇ ЧИСТИНИ НАД УКРАЇНОЮ МОСКВА ДАМАГАЄТЬСЯ І КІВ ЗАПОВІДАЄ; — ГОЛОВНИЙ ПРЕДМЕТ ОБВИНУВАНЬ — „НАЦІОНАЛІСТИЧНІ УХИЛИ“ В ІДЕОЛОГІІ І КУЛЬТУРІ. — РИЛЬСЬКІ МІЖ УХИЛЬНИКАМИ.

Недавній виступ московської партійної „Правди“ проти „націоналістичних ухилів“ в українській під-совєтській літературі, зв'язаний з передруком вірша В. Сосюри „Любіть Україну“, не був, як можна було очікувати, відірваним і припадковим явищем, але планованою акцією, що мала б започаткувати нову в безконечній черзі чистку навіть найменших проявів української духовності в під-совєтській дійсності. Головний удар, виходило б, і цім разом скерований насамперед проти культури та її творців. До таких висновків призводить кореспонденція Геррисона Е. Сейлісбурі з Москви, надрукована в Нью Йорк Тайміс 14 липня. В ній дослівно пишеться: „Москва, 13. липня. — Комуністична партія започаткувала в Україні нову акцію для величимування „серйозних ідеологічних ухилів і помилок, багатьом з яких надається характер „буржуазного націоналізму“. „Правда“ проголосила сьогодні постанову Центрального Комітету Комуністичної партії в Україні, признаючи свою відповідальність за такі помилки та прирікаючи величимувати їх з України, зокрема з українських інтелектуальних кол. Численні статті в газеті „Правда України“, що публікуються в Києві, повідомляють про мітінги письменників і партійних робітників в багатьох українських центрах, на яких обговорюється „буржуазно-націоналістичні“ ухили та загалом помилки в ідеології. За серйозні ухили вже скритиковано деяку кількість найвидатніших українських письменників, включно з Вандою Василевською та Олександром Корнійчуком, одною з найбіль-

ПЕРЕГОВОРИ В КАЕСОНГІ ПРОДОВЖУЮТЬСЯ ПО ДВОДЕННИЙ ПЕРЕРВІ

Токіо. — Комуністична делегация приняла на недельных нарадах (третя сесия) передумови дальших переговоров, предложени їй головним командувачем альянтських сил, ген. Меттью Б. Ріджвеем. Ділова сесия (четверта) в справі властивого перемир'я почалася в понеділок рано. Недільна сесия була наскрізь формальною, в часі якої говорили тільки голови делегаций, а це адмірал Джей, як представник армії Об'єднаних Держав, і генерал Нам Ль, голова Штабу Північно-кореїської армії. Замітно, що китайські члени делегаций з'явилися без військового відзнак, ніби тому, щоб відзначити, що вони „добровольці“, як і решта китайських військ. Згода на умовини, як їх представив адм. Джей, означає, що місто Каесонг зневалізувало, без ніяких збройних сил, крім легко озброєних воляків, що потрібні для здержування порядку. Допущено до міста також 20 кореспондентів Об'єднаних Держав, між якими є теж один південний кореець. Уся служба, потрібна для конференційних цілей, має бути без зброї. Адм. Джей повідомив, що корейсько-китайську делегацию, що на нарадах не будуть обговорювати ніякі політичні справи, а тільки самі військові. Програма нарад це головна точка понеділкової сесії, а вря-

БОЛЬШЕВИЦЬКА ПРОПАГАНДА — ЗАГРОЗА ДЛЯ ЧУЖОМОВНОЇ ПРЕСИ

Вашингтон. — Сен. Герберт Р. О'Коннор, демократ з Мериленду, твердить, що пропаганда з-поза Залізної Заслони затроє уми населення Злучених Держав, при чому кошти цієї пропаганди покриває великою мірою американська Іюнта. Це десь так, що поштовими посилками першої й другої класи вислається пропагандивну літературу й газети неанглійською мовою для осіб з першої й другої американської генерації. Сенатор О'Коннор, як голова сенатської підкомісії внутрішньої безпеки, звернувся до проханям стати з ним до співпраці для припинення большевицької пропаганди. Він теж звернувся до департаменту справедливости з проханям підготувати закон для припинення пропаганди, яка „являє справжню загрозу для постійної лояльности першої й другої генерації американських громадян“. З Грінвуд, у стеїті Савт Каролайна, наспіли вісті, що тамошний план пересилання ідей до країн поза Залізною Заслоною, вже настільки підготований, що може незабаром увійти в життя в формі загально-

АЧЕСОН ПОПЕРЕДЖУЄ КРАЇНУ ПРО КОМУНІСТИЧНИЙ НАПАД ПІСЛЯ КОРЕЇ

Вашингтон, 15 липня. — Секретар стеїту Дін Ачесон тієї думки, що підчас теперішніх переговорів про перемир'я, а опісля про мир у Корей не треба „показувати карти“. Він попереджує, що тайні мир може принаести чужість Америка та воєнничити ворогам новий і то більше загрозливий напад упродовж найближчого пів року. Осторога Ачесона міститься в його замітках від 29 чер-

КОМУНІСТИЧНІ КРИВАВІ ДЕМОНСТРАЦІЇ В ТЕГЕРАНІ

Тегеран (Іран). — Комуністична партія (Тудер) влаштувала демонстрацію з нагоди „Свята Мучеників“, — себто страйки з-перед п'ять років, який вчинили нафтові робітники. На ділі це був протест, звернений проти приїзду спеціального дорадника президента Трумана, Аверела Гарримана, який прибув до Тегерану, щоб допомогти налагодити нафтове британсько-іранське підприємство. Демонстрація, в якій взяло участь до 10.000 комуністів, перемілилася в свалочку, так, що поліція й війська треба було вживати танків, щоб припинити порушення громадського порядку. Метушні спрчинили властиво націоналісти, прихильники прем'єра Могамеда Моссадеха, з яким мас конферувати Гарриман. Вони виступили проти комуністичних демонстрацій і з цього постала бійка. Поліція й військові почали інтервенувати. Наслідок такий, що досі нараховано дев'ять осіб убитих, а до сто ранених. Між убитими є три полісмени і дві жінки. — Бійка відбулася перед самим парламентом. Комуністичні демонстранти дістались теж до будинку американської амбасиди, але не до середини. Тільки знавду кричали „Долі з імперіялізмом“. Побойються, що це шойно початок заворушення, себто одвертої боротьби між іранськими комуністами і націоналістами. Комуністична партія (Тудер) є в Ірані незаконною. Комуністи протестують проти американської інтервенції, а прем'єр знову радий, що Гарриман прибув до Ірану в такій важливій місії, хоч треба сумніватися, щоб вона була успішна, коли йдеться про зміну в справі націоналізації Англо-Іранської Нафтової Компанії.

ПРОФ. ДОБРЯНСЬКИЙ ПРО ІМПЕРІАЛІЗМ РОСІЙСЬКОГО НАРОДУ

Нью Йорк. — У виданні щоденника Нью Йорк Тайме з неділі 15 липня поміщена серед „голосів читачів“ на редакційній сторінці стаття під заг. „Імперіялізм Росії“ проф. Лева Добрянського, якого редакція газети, представляє як президента Українського Конгресового Комітету Америки, віцепрезидента Федерації Американців походження із Центральної і Східної Європи і члена учительського збору Університету Джорджтауну в Вашингтоні. Стаття ясно викриває носіїв імперіялістичного наставлення Росії без огляду на її володарів, все одне, чи то були царі, чи, як ось тепер кремльські диктатори. Згадуючи заяву секретаря стеїту Діна Ачесона про імперіялістичний похід Росії упродовж останніх 500 років, д-р Добрянський доводить, що характер російського народу дає підставу його володарям поширювати безупинно російську імперію і поневолювати різні народи, допускаючися при тому народоубивства. Автор нагадує, що єдиний рятунку від безупинного російського імперіялізму — це здійснення ідей резолюції конгресмена Керстена в Конгресі, щоб звільнити від большевицько-російської ярма народи: Український, білоруський, як теж народи балтійські й кавказькі, признаючи їм право до національної незалежності.

АМЕРИКА ВІДНИДАЄ СОВЕТСЬКІ ЗАКИДИ ПРОТИ МИРУ З ЯПОНІЄЮ

Вашингтон. — Департамент стеїту відкинув — як залясть остаточно — закиди Москви проти окремого миру Америки й Великобританії з Японією. Водночас департамент це раз запросив Совєтів до участі в підписанні мирного договору, яке має відбутися у Сан Франсіско в вересні. Цим департамент стеїту відповідає на ноту Совєтів з 10 червня, яка подас основні закиди проти окремого

В ЕСПАНІІ ЗАНОСИТЬСЯ НА ВЕЛИКІ ЗМІНИ

Мадрид. — Американські сенатори, що приглядалися відносинам в Еспанії з метою втягнути країну в тісний оборонний зв'язок з демократіями, відхилили з повною надією, що це не тільки можливе, але певно станеться і то в найближчій будучині. Такої думки є Тюдор Ф. Грін, демократ з Род Айленд, голова делегаций, висланой Сенатською підкомісією для закордонних справ. Справа ця поступила так далеко вперед, що надіються, що вже упродовж цього тижня можуть наступити радикальні зміни в міністерстві генераліссімо Франка. Зі старих міністрів залишаться тільки монархісти і ліві, що відомі з прихильного становища до Злучених Держав. Фактичну владу має би перебрати теперішній дорадник Франка, капітан маринарки Луї Ареро Блянко, а Франком сповняв би тільки функції голови держави. Та найбільшою несподіванкою мало би бути проголошення більшої свободи преси. Зміни ті толкуються так, що підготовка до боротьби з комуністичною агресією, може бути як слід переведена тільки при фінансовій та матеріальній допомозі Злучених Держав. Без реформ Еспанія цієї допомоги не дістане, а згл. нестане членом

АЛЯРМУЮТЬ НЕДОСТАТНЮ КІЛЬКІСТЬ АТОМОВИХ БОМБОВОЗІВ

Вашингтон. — На підставі одержаних від представників військової авіації даних, деякі члени Конгресового Комітету Збройної Служби здійснюють тривогу, що наявних готових до акції 87 бомбовозів В-36, які призначені спеціально для а-

В СВІТІ

● Число прикордонних інцидентів між московськими сателітами і Югославією збільшилось після початку мирних переговорів у Корей, а це значить, що Сталін провадить фальшиву гру в мир. — заявив маршал Тіто.
● Іран шукає покупців нафти і серед старих і серед нових клієнтів на рівній базі, відкидаючи раніші зобов'язання, що вже остаточно минули — заявляють урядові кола.
● Два напролави будовані для Польщі в Англії конфіскував англійський уряд після протесту в цій справі ЗДА.
● 1.000.000 війська мають сателіти Москви, Румунія, Болгарія і Мадридщина, за твердженням офіційних чинників Югославії. За мирним договором вони повинні мати не більше 246.800 війська. Ірану.

В АМЕРИЦІ
● Сталеварні ЗДА випродукували більше на 5 мільйонів тон сталі за першу половину ц. р., як за відповідне півріччя минулого року, тобто, всього 52 мільйонів тон. Ця піврічна продукція сталі ЗДА дорівнює продукції сталі Британії, Франції і СССР разом за 1950 р. Випуск сталі стоїть на рівні 101, 1% продукційної спроможности (капацитету) заводів.
● За право передачі по телевізійній мачині на чемпіона боксу між Чарлсом і Боллотом, що відбується 18 липня, фабриканти телевізій заплатали \$100,000 і тим унеможливили телепередачу змагань у кіностажах, з якими вони конкурують.
● „Третя світова війна може бути вирішена якраз у бібліотеках світу“, сказав д-р Л. Шорс, директор бібліотечної школи при флоридському університеті, на конференції відділу Американської Бібліотечної Асоціації. Сучасна боротьба між СССР і ЗДА, казав далі Шорс, це насамперед війна ідеологія, відцілью особлива роль бібліотек.
● „Я ніколи нічим не хотів і не хочу бути як тільки медичною сестрою“, сказала в день свого 79-ліття 151-го року праці в шпиталі Шведського Насосу п. Мері Пірсон, яку місцева громада сердечно вітала з ювілеєм.
● Шлер. Італійських комуністів, Пальміро Тольятті, розвізав зі своєю жінкою, Рітою Монталіна.

АВЕРЕЛ ГАРРИМАН дякує президенту Труманові за побажання „добрих успіхів“ у його місії в Тегерані, щоб там посередничати в нафтових ірансько-британських спорах. В Тегерані Гарриман зустрів комуністичні демонстрації та обидки „Геть з американських імперіялізмом“, тоді як націоналісти й прем'єр радо вітали гостя.

ЧЕРВОНІ В КОРЕЇ ДАЛІ НАСТУПАЮТЬ

Токіо. — Обидві воюючі сторони покликуються на переговори в справі перемир'я й звивають заперестати дальші бої. Проте корейсько-китайські частини наступають з метою не допустити до консолідації військових частин Об'єднаних Націй на півдні від Кумсонг, в східно-центральному секторі босової лінії. Ці наступи слабкі й їх легко відбито. Командування військових сил Об'єднаних Націй дає постійно ворогові до зрозуміння, що воно готове на всякий випадок та пильно слідкує за тим, чи ворог не використовує перемир'я на підготовку нової офензиви. Але й те саме передає китайське радіо, перестерігаючи перед можливим „новим нападом“ американських військ у Корей та нагадуючи, як то американські літунні бомбардували впродовж кількох днів уже по пропозиції Якова Маліка в справі перемир'я в Корей.
● Серія міжнародних конференцій в справі виховання почалася в Женеві, Швайцарія. В нарадах беруть участь представники 43 країн.

СВОБОДА SVOBODA

UKRAINSKYI SHODENNIK UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sunday, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	\$10.00	One year	\$10.00
На пів року	\$5.25	Six months	\$5.25
На три місяці	\$2.75	Three months	\$2.75
In Jersey City & закордоном:			
На рік	\$12.00	One year	\$12.00
На пів року	\$6.50	Six months	\$6.50
На три місяці	\$3.50	Three months	\$3.50
Число з понеділка (з англійською частинкою):			
На рік	\$3.00	One year	\$3.00
На пів року	\$2.00	Six months	\$2.00

Кожна зміна адреси коштує 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "СВОБОДА", Р. О. Бок 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ЄДИНЕ В СВОЇМ РОДІ

Американський народ вмів скоро забувати завдані йому кривди, а проте і в нього залишилися три згадки про жорстокі події, які не слід б забувати. Це: „Рімембер Аламо“ (6 березня 1836), „Рімембер Мейн“ (15 лютого 1898) і „Рімембер Перл Гарбор“ (7 грудня 1941). Перше звернене проти Мексики, друге проти Іспанії, а третє проти Японії. Перші два, по правді, тепер мало хто пам'ятає, але Перл Гарбор — це ще й нині жива подія. В час другої світової війни скрізь і всюди можна було вчитати чи почути: „Пам'ятай за Перл Гарбор“. Це було в очах американців жорстоке й підступне злочинство, яке потрясло всіма до такої міри, що треба було евакуувати японців з деяких місцевостей в Каліфорнії не так з огляду на воєнну konieczність, як з побоювань, щоб американці не захотіли помститися на них за злочин їхньої батьківської країни. Проте, американські японці, які воювали, виявляли в час війни надзвичайну хоробрість і лояльність і здобули багато відзначень, чим дуже злагіднили протияпонські настрої бодай наприкінці війни. Нагадуємо про це, бо на тлі цього краще зрозуміємо ту величезну перемену в Америці щодо японців і Японії, вислідом чого масою тепер джентельменський мировий договір, запропонований Злученими Державами і Великою Британією, що не має в собі ніякої тіні пімсти і визнає суверенність Японії та втягає її до кола вільних націй.

Правду кажучи, Японії допомогла — Москва. Не зважаючи на її мудру повсюдну політику, яка добувала в американській окупації не ворога, а рятуюнок від руїни, а в особі ген. Доглеса МекАртура батька, а не ворога-окупанта, вона все таки не була б так скоро позбулася наслідків воєнної програми, якби не була б такою ворогом для Америки і військової автоту з боку комуністично-москвинської агресії. Проте, навіть і в цьому випадку, запропонований договір з Японією справді являв собою те, за що його мають — унікат в історії воєн. Це не договір пімсти і репарацій, але простягнення руки до справжнього примирення. Воно протилежне тому, що сталося по першій світовій війні. Тепер те саме буде стосуватися також і замірнення з Німеччиною, яке будеться на тих самих засадах, що і мир з Японією. Які будуть наслідки цього, годі передбачати. Це залежатиме в першій мірі від Японії і Німеччини, наскільки вони прозріли і позбулися своєї давньої агресивності. З Японією Злучені Держави мабуть дійдуть до ладу і тим самим Паціфік буде забезпечений. Інша справа з Німеччиною, поділеною на дві частини, яка схильна покористуватися конфліктом між демократичними потугами і Совєтським Союзом і грати на два боки, витягаючи ось так для себе можливо найбільш користь. З Японією того не буде. Вона піде зі Злученими Державами і то з цілим своїм людським резервуаром, що матиме на випадок війни велике значення.

Договір з Японією може натрапити ще й на деякі труднощі з боку різних держав, однак вони не будуть суттєвими. Певно, Совети не будуть вдоволені з нього, але їх спротив нічого не вдіє. Є також розходження з Англією, бо ж вона визнає червоної уряд в Китаї, а Японія, як стане знову самостійною, ймовірно закладе договір з націоналістичним Китаєм, себто з ген. Чянґ Кай-ші на Формозі. Все це однак не змінить того, що незабаром з'явиться на міжнародній арені Японія, як важливий міжнародний чинник і приятель Злучених Держав, а водночас і як поважна збройна сила.

I. Марчак

Холмські переживання

Солтис побоюючися щоб роздався могутнішим зойком дахівки, що спадали вниз, не розбили комусь голови, стримував завзята „робітників“. Давіку почали складати побіч, під межею сусіда Мазура. Через відкритий дах, на півкору гугу стелю спустився Сек Янтук та почав сокирою відбивати дошки, щоб таким способом дістатися до середини почерез хори, що знаходилися впоперек церкви над входними дверми. Тимчасом Марцін, діставшись на вершок даху, другою сокирою почав відбивати хреста, що з висоти молитвенного дому пригавдав христіянам велич і штерпіння Спасителя. Навив дятлий ще голос одного зі стшельців, з останнім ударом сокири Марціна злився продовжним криком, що нагадував рев дикої тварини: „Набок, бо руски Буг лисі!“ — Відгомін удару хреста об землю,

БЮДЖЕТ КРАЇНИ

Американський загаль, та ще в літні місяці, чи не найменше інтересується бюджетом країни. Для нього — морські і гірські курорти, місцеві події, відпустки, спортивні та інші імпрези — це більше ніж досить на літню спеку, а бюджетом хай турбуються законодавці у Вашингтоні, бо від того у великій мірі залежатиме їх есентуальний перебіг першого вітвірка котрогось листопада. А проте, бюджет країни кожноразово вирішується в Конгресі переважно в гарячі літні дні і для людини, що вмів читати цифри, становить незвичайно багатомановне дзеркало становища країни та тенденцій його дальшого розвитку. Інше діло, що визнається в теперішній бюджетовій астрономії цілком не така легка справа і на ній загаль розбирається приблизно так само, як на ядровій фізиці — мислить вашингтонський кореспондент Юнайтед Прес, Л. С. Вільсон.

З поближних порівнянь виходить, що бюджет Злучених Держав швидкими темпами котиться по похилій дошці, але котиться проти природи вгору. Найгірше, що котяться тільки видатки країни, без пропорційного збільшення її прибутків. Для прикладу вистачить навести, що в першому тижні нового бюджетового року, який почався з днем 1-го липня, державна скарбниця видала приблизно 1,044,000,000 доларів і в тому самому часі одержала 736,000,000 доларів. „Чистий“ недобір вносить, отже, 308,000,000 доларів. Це тільки за шість днів!

Ще більш плястично виходить бюджетове положення країни в порівнянні з таким же перед 20 роками. Вільсон докладає, що їх видав уряд за один тиждень тепер, був би вистачив покрити урядові видатки впродовж чотирьох місяців 20 років тому. Інше діло, що

такої специфіки її — настанови обслужити повенелу націю — ніде не видно: нема питань, де було б місце на виразне протиставлення російського народу — як панівного народу в нинішньому СССР — численним повенелым народам того ж СССР, в тім і народів українському. Зокрема нема в анкеті питань, відповіді на які могли б дати картину цього гострого русифікаційного курсу Кремля.

Скажуть: українці, що виповноватимуть анкету, зможуть про це написати в „примітках“ до тих чи інших питань. — Може, частково, й так. Може хтось і напише, чимало перед тим поморочившись — куди ж його причепити? Але говоримо принципово: чи можна такий важливий момент полишити самопливові?

В анкеті нема належно зформованих питань, відповіддю на які можна було б подати розгорнений образ економічного визиску України, її колоніального становища в системі нинішнього СССР. Взагалі, в анкеті поняття Україна фігурує лише в сенсі територіальному — як місце народження чи проживання індивіда, що виповнює анкету, а ніде як поняття національно-політичного тіла, з своєю окремою історією й культурою. Ба навіть у сенсі певної території поняття „Україна“ підміняється часто в анкеті просто поняттям „область“ („найбільше експлуатованою областю або областями були“: „він (радянський режим. — Б. С.) експлуатував усі області однаково...“ і т. інші місця в анкеті).

Розуміється, що й у цій випадку можна знайти вимірку: мовляв, як виповнювач анкеті назве ту чи ту область, то відомо буде, до якої національної республіки це належить.

А ствердити (чи есентуально заперечити) коло і я якийсь стан України виповнювач анкеті може скільки завгодно „примітити“. Але ж знову таки: чи кожен згодиться це зробити? І чи легко обліковувати дані такої анкеті, де заплановані рубрики світяться пустою, а місця „приміток“ не вмщатимуть написаного? Анкета на 25 сторінок мусить бути компонована так, щоб той, хто її виповнює, не потребував над кожну точку годино думати — де саме вчепити те, що він хоче сказати; і як краще свою думку зформувати. Бо тоді на виповнення анкеті й тижня буде мало, і ледве чи взагалі наші люди після важкого „джабу“ звачочуть з такою анкетною морочитися.

С в анкеті й такі питання, мета яких зовсім не ясна, і відповіді на них можуть прийти хіба в наслідок, що так скажемо безвідповідального „адірання з стелі“ або звичайного горожіння на пальцях. Для прикладу візьмемо питання 30 на стор. 20 анкеті: „...члени яких національностей найбільш за все слід розуміти, есентивно, найшвидше чи найкраще. — Б. Сив.“ вичливі б українську мову та звичай, якщо їм трапилося б жити серед українців з села: а) росіяни, б) поляки, в) жиди, г) білоруси“. Треба виключного збігу обставин, щоб мати відповіді в полє спостереження і порівняння в цій галузі. (Вож мова не взагалі про українців, а про „українців з села“!). А потім

Натомість анкета нехай би подікавилася тими, скільки в Україні було російських шкіл (початкових і середніх) у 1930 році, а скільки в 1940 році? І чи змінився в тій мірі і національний склад людности УССР (зглядно кількості росіян в Україні)? Цікаво також було б знати американцям і світові — скільки українців-вихідців вищих шкільно-педагогічних і індустріально-технічних — було в Україні 1930 р. і скільки їх було в 1940 році? Це багато пройшло б світла на „совєтську національну політику“. Та на це місця в анкеті нема. Можуть знов сказати: це міг би знати хіба науковець чи працівник Наркомату освіти. Але на це ми кажемо: вистачить, щоб виповнювач анкеті написав: чи були в його районі або місті 1930 р. російські школи і скільки саме, а скільки їх було в 1940 році? Середньою українцями на таке конкретне питання легше буде відповісти, ніж на багато велемовних і заплутаних питань анкеті.

А замість питати — хто був Постпшев і Хвилья — куди доцільніше було б запитати, скільки разів совєтська влада мінала український правопис (бо під Совєтами все робить влада) і для чого вона це робила? Найшлях б так виповнювач анкет, що зумів б коротко і ясно на це відповісти, а для характеристики большевицької „національної політики“ це був би дуже важливий штрих. Бо таке було і в Грузії, і в Азербайджані, і в республіках Туркестану. Часта зміна правопису (включно навіть з викиданням тих чи інших літер абетки, напр., в українській абетці викинено літеру г) у всіх не-російських народів СССР має на увазі не лише ступеневе наблизити всі мови до „язика Леніна-Сталіна“ (тобто, російської мови), але й далі, більш відступую менту: здискредитувати мови повенелым народів СССР, підкреслюючи (і то так, щоб навісности цього не кожен здогадався) їх нестабілізованість, нерозвиненість, хиткість; а раз хитка й нерозвинена мова, то мовляв, хитка є не розвинена і культура даного народу. Ось про це; власне, йдеться „старшомо-братові“, до цього саме нагине московське Політбюро, твердо стверди на шлях русифікації „братніх“ республік, а наваперед Україну.

Ви ж тільки подумайте, яка перфідність: зовні — ніби пильорування про українську культуру, її дальший розвиток і піднесення (чим мотивовано кожноразову зміну правопису!), а де-факто в цей спосіб людности а насаперед учням шкіль і студентам, прищеплювано неповагу до рідної мови як до чогось, що не має тривного ґрунту (сьогодні так, а завтра інак), дезорієнтовано і тероризовано учителів і науковців. Від цього, рід ясна, виграє російська мова — як мова стабільна, унормована, що її кремлівський „корифей науки“ ні разу не поважився реформувати, достосовувати „до рівня і потреб большевицької революції“. Навпаки: „раз-у-раз наголошувало потребу пильнувати мовну й літературну російську спадщину і в унісон з цим поволі касовано „революційні новшества“ першого періоду совєтської влади — оту зливу скоротили (абрєвіатури), зайву „іностранцину“ і „надто пахучу“ матроско-блатні вислови.

Чи характеризують такі явища національну (вірніше було б назвати російсько-націоналістичну!) політику совєтської влади? Думаємо, що дуже характеризують, і що американцям це слід знати. Але національна анкета Гарвардського Ун-ту для цих питань місця не знайшла.

Мусимо же спитатися на питанні 10 (стор. 7), в якому мовиться про існування української нації, при чому подано три варіанти (з них якийсь один має бути відповіддю виповнювача анкеті): а) існування не відокремлене від росіян, б) існування відокремлене, в) існування в давні часи відокремлене, але з часу Катерини II-ої і аж досі „зв'язане з існуванням російської нації, виключаючи період з 1917 до 1920 р.“ Виходить нібито, що мова йде про те чи і коли саме українці жили власним, окремим державним життям від росіян, а коли спільно, в одній державі, під зверхництвом Москви. Так чому не поставити питання ясно, щоб усім було зрозуміло? І потім — що це має? Адже це належить до історії — хто ж може заперечувати реальні історичні

В інтересі правди і поневоленого народу

(Ще про анкету Гарвардського Університету).

Мова не про анкету усного опитування, провадженого нью-йоркським відділом „Редьюлік Інтерв'ю проджект“, що його очолює д-р І. Д. Лондон, а про „національну“ анкету для писаних відповідей, що дотепер практикована була серед українських ДП у Німеччині, а тепер її плановано урхочити тут, в ЗДА. Саме цю анкету українська преса в Європі піддала гострій критиці, головню закидуючи їй проросійське наставлення. Як реакція на цю критику, в Нью-Йорку, куди приїхали з Німеччини співробітники Гарвардського Університету (п. п. Бауер, Решетар і Лутер, що власне „національну“ анкету провадили в Німеччині, а тепер мали б провадити тут) відбулося декілька нарад цих співробітників з представниками місцевої української громадськости. Наряди показали, що хоч дотеперішня критика анкеті місцями мала надто загальнякий характер і непотрібну різкість

хтось з розбавленої юрби додав: „З того бендзє ще дом людови!“

Старий Заблотний, похитавши головою, впокував на копей. З великим трудом віз із деревом рушив з місця. Перший раз обізався командант Млинкі, що стояв оподальк церкви, від сторони села: „Заблотні! Бога в серцу не має! Задужо наладовалисьє на своє гнядоше!“

— „Я працює, панс команданце, — каже Заблотний, — і всім, що мос конс мого!“ Млинкі спустив голову та згодом почав про щось говорити з Дерилом, а потім зі солтисом, що незабаром пішов в село. Мужичини-поляки, що якраз повиходили з-поза плотів, зараз таки поховалися, а дехто з них подався в поле до праці. Один зі стшельців побачив коваля Вавжак, що також ішов в поле, зобно запропонував йому забрати колієс даровані „рушином“ крокви. Незбентежений ковал, не здержуючи скорой ходи відривав: „Забзє себе, дурню, на трумне, а як ці не вистарит, то ці додам ще на гвоздзє!“

Солтис вернувся зі села з колодкою. Відірвали замок до хати священника й почали до неї зносити церковне обладнання та частини іконостаса. Робили це так зневажливо, по-варварськи, що моя мати, яка придивлялася і ввесь час плакала, хотіла щось сказати, і схопившись за груди, зойкнула та зробивши крок вперед, при виході на загумня стала перед воротами вся поблідла. Те все, що оглядала, було понад її сили. Батько підтримуючи її, відпровадив до хати. Я виїхав з подвір'я й подався в сторону шляху, де стояв Млинкі. До нього прямував також і Дерило, що виїхав був із хати священника. Загорюючи мені дорогу, каже: „Панс! Нех сен пан не втруцца до тих справ, бо то може пану зашкодзіть!“

Лице мені запало, мов би хтось обисав мене іскрами. Я мовчки обминув Дерила, зробив ще з десять кроків і став уперед здивованим Млинкіком. Стшельці, що в цю хвилину з прокломанами викидали аналогічнї з церкви, мов о-стошвили на порозі церкви, а інші почали перешпугуватися між собою, щось завзято пояснюючи. Мабуть дехто старший віком між ними, пригадав собі той час, як ми разом ко-

лись ходили до народної школи та тишилися своєю безжурною молодістю. — Пане команданте! — звертаюся до Млинкі. — На вас тяжить відповідальність за те, в який спосіб розбірка церкви і забезпечення культурних предметів будуть переведені. — Млинкі мовчав, а я і не чувся, як почав продовжувати виразно голосно: — „Подумайте над цим, що і безжонкий також в щось вірить! Він вірить в те, що Бога не має! Однак під вашим наглядом розбірають святого христія, що побував вилітати в доказ віри в Бога! Розбірає і римо-католицька молодь, яка на інший наказ так само мабуть поводитися б з предметами римо-католицького культу, як сьогодні зі сватоцями православними! Чи думаєте, пане команданте, що вияв низьких інстинктів у цієї безкритичної молоді є тут кнєч необхідний?“

„Нех ми пан вежи, же я робем то тилько, по мі кажом!“ — Почувши цю відповідь, я вже не чекав на більше та вернувся на своє подвір'я. Млинкі з Дерилом про щось стали говорити. Опісля Дерило почав щось пояснювати „п р а ц ю чим“.

(Закінчення на стор. 4)

